

Sygn. akt V CSK 320/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 kwietnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Grzegorz Misiurek

SSA Katarzyna Polańska-Farion

w sprawie z powództwa małoletniej K. D., reprezentowanej
przez matkę Z. O. (poprzednio Z. D.)
przeciwko Powszechnemu Zakładowi Ubezpieczeń Spółce Akcyjnej w W.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 16 kwietnia 2014 r.,
skargi kasacyjnej powódki
od wyroku Sądu Okręgowego w K.
z dnia 11 stycznia 2013 r.

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania,
pozostawiając mu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 29 czerwca 2012 r. Sąd Rejonowy w S. zasądził na rzecz małoletniej K. D. od powszechnego Zakładu Ubezpieczeń S.A. w W. kwotę 50 000 zł z ustawowymi odsetkami tytułem zadośćuczynienia za krzywdę, jaka została jej wyrządzona wskutek śmierci ojca w dniu 2 listopada 2006 r., w wypadku samochodowym spowodowanym przez sprawcę, którego z pozwanym łączyła umowa ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej. Rozstrzygnięcie zostało oparte na art. 448 k.c.

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z dnia 11 stycznia 2013 r. zmienił powyższy wyrok i oddalił powództwo. Zdaniem Sądu Okręgowego, normatywną podstawę odpowiedzialności cywilnej sprawcy szkody, za którego odpowiada pozwany, stanowią przepisy art. 435 i 436 § 1 k.c. Legitymacja materialna pozwanego ubezpieczyciela wynika z art. 822 k.c. oraz art. 34 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. 2003 r., Nr 124, poz. 1152 ze zm.). Zakres odpowiedzialności pozwanego jest tożsamy z zakresem odpowiedzialności sprawcy i ogranicza się do naprawienia szkody wywołanej uszkodzeniem ciała lub spowodowaniem rozstroju zdrowia lub śmierci poszkodowanego. Skutki uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia mogą dotyczyć wyłącznie bezpośrednio poszkodowanego, powódka zaś nie uczestniczyła w wypadku i takiej szkody nie doznała. W ocenie Sądu Okręgowego, nie ma podstaw do uznania, że powódka doznała na skutek śmierci ojca krzywdy, prowadzącej do naruszenia jej dóbr osobistych i podlegającej kompensacie na podstawie art. 23, 24 i 448 k.c. Podstawę zasądzenia zadośćuczynienia z tego tytułu mógłby stanowić art. 446 § 4 k.c., jednak przepis ten nie obowiązywał w dniu zdarzenia. Wywodzenie zaś podstawy do przyznania zadośćuczynienia z art. 448 k.c. nie ma, zdaniem tego Sądu, uzasadnienia.

Wyrok powyższy zaskarżyła powódka skargą kasacyjną opartą na podstawie naruszenia prawa materialnego, zarzucając naruszenie art. 24 § 1 w związku z art. 448 k.c. oraz art. 34 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych,

Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. 2003 r., Nr 124, poz. 1152 ze zm.). W konkluzji wносиła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zadośćuczynienie za krzywdę doznaną wskutek śmierci osoby najbliższej, spowodowanej czynem niedozwolonym, uregulowane jest w art. 446 § 4 k.c., który został wprowadzony do polskiego porządku prawnego w dniu 3 sierpnia 2008 r. na mocy ustawy z 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2008 r. Nr 116, poz. 731).

Przed wejściem w życie tego przepisu w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmowano, że roszczenie z tego tytułu może być dochodzone na podstawie art. 446 § 3 k.c., bowiem odszkodowanie, o którym mowa w tym przepisie, obejmuje nie tylko niewymierne szkody majątkowe, ale i niemajątkowe, pogorszenie bowiem sytuacji życiowej może być wynikiem zarówno obiektywnej konieczności zmiany sposobu zarobkowania lub kształcenia się, czy realizowania w sferze społecznej, jak i osłabienia lub utraty sił, bólem, czy poczuciem osamotnienia, a nawet wstrząsem psychicznym (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 stycznia 1968 r., I PR 424/67, niepubl.; z dnia 27 listopada 1974 r., II CR 658/74, niepubl.; z dnia 24 sierpnia 1977 r., IV CR 300/77, niepubl.; z dnia 30 listopada 1977 r., IV CR 458/77, niepubl.). Pogląd ten z czasem stał się dominujący w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2002 r., II CKN 985/00, niepubl.; z dnia 25 lutego 2004 r., II CK 17/03, niepubl.; z dnia 22 lipca 2004 r., II CK 479/03, niepubl.; z dnia 30 czerwca 2004 r., IV CK 445/03, niepubl.; z dnia 24 października 2007 r., IV CSK 192/07, niepubl.; z dnia 6 lutego 2008 r., II CSK 459/07, niepubl.).

Potrzeba poszukiwania kompensowania krzywdy doznanej wskutek śmierci osoby najbliższej poprzez odwoływanie się do art. 446 § 3 k.c. odpadła wraz z wejściem w życie, z dniem 23 sierpnia 1996 r., art. 448 k.c., zgodnie z którym „w razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia

pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia. Przepis art. 445 § 3 stosuje się”. W orzecznictwie Sądu Najwyższego uznano, że przepis ten stanowi podstawę do dochodzenia rekompensaty krzywdy moralnej z powodu śmierci osoby najbliższej, spowodowanie czynem niedozwolonym śmierci takiej osoby stanowi bowiem naruszenie dobra osobistego, jakim jest więź rodzinna. Uznano ponadto, że najbliższemu członkowi rodziny zmarłego przysługuje na podstawie art. 448 k.c. w związku z art. 24 § 1 k.c. zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę także wtedy, gdy śmierć nastąpiła na skutek deliktu, który miał miejsce przed dniem 3 sierpnia 2008 r., a więc przed wejściem w życie art. 446 § 4 k.c. (uchwała Sądu Najwyższego dnia 22 października 2010 r., III CZP 76/10, (OSNC-ZD 2011, nr B, poz. 142, stanowiąca konkluzję linii orzeczniczej przyjętej w wyrokach z dnia 2 grudnia 2009 r., I CSK 149/09, niepubl. i z dnia 14 stycznia 2010 r., IV CSK 307/09, OSNC-ZD, nr C, poz. 91). Stanowisko to w orzecznictwie Sądu Najwyższego jest utrwalone. Potwierdzone zostało w uchwale z dnia 13 lipca 2011 r., III CZP 32/11 (OSNC 2012, nr 1, poz. 10) i w uchwale z dnia 12 grudnia 2013 r., III CZP 74/13 (dotychczas niepubl.), w których Sąd Najwyższy określił relacje między art. 446 § 4 a art. 448 k.c. uznając, że skoro na mocy nowelizacji kodeksu cywilnego, wprowadzającej art. 446 § 4 k.c. do porządku prawnego, nie został uchylony art. 448 k.c., to należy przyjąć, że – jeśli czyn niedozwolony został popełniony po dniu 3 sierpnia 2008 r. – najbliżsi członkowie rodziny osoby zmarłej mogą dochodzić zadośćuczynienia zarówno na podstawie art. 446 § 4 k.c., jak i na mocy art. 448 k.c., przy czym skorzystanie z pierwszej podstawy prawnej jest prostsze, gdyż łączy się z ułatwieniami dowodowymi. Natomiast przed dniem 3 sierpnia 2008 r. jedyną podstawą roszczenia o zadośćuczynienie był art. 448 k.c. i to zarówno dla osób najbliższych, jak i dla innych podmiotów. Sąd Najwyższy potwierdził także, że więź rodzinna stanowi dobro osobiste i wyjaśnił, że nie chodzi o każdą więź rodzinną, ale o wyjątkowo silną więź emocjonalną, szczególnie bliską w relacjach rodzinnych, której zerwanie powoduje ból, cierpienie i rodzi poczucie krzywdy.

Wbrew pogładowi Sądu Okręgowego, przeciwnej tezy nie może uzasadniać twierdzenie, że przepisy art. 445 i 448 obejmują bezpośrednio pokrzywdzonych, a art. 446 § 4 dotyczy osoby pokrzywdzonej pośrednio, skoro bezpośrednio pokrzywdzonym jest zmarły wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia. Wyjaśnione zostało w uchwale III CZP 74/13, że osoba dochodząca zadośćuczynienia za krzywdę nie jest poszkodowana jedynie pośrednio, ale również może być pokrzywdzona bezpośrednio, bowiem to właśnie najbliższym członkom rodziny zmarłego została wyrządzona krzywda, polegająca na zerwaniu tej szczególnej, bliskiej więzi emocjonalnej łączącej ich z osobą zmarłą. Najbliższy członek rodziny przeżywa, niekiedy bardzo nasilony, ból spowodowany śmiercią najbliższej mu osoby, o ile oczywiście łącząca ich więź była silna i rzeczywiście bliska. Sąd Okręgowy, przyjmując inne stanowisko, nie poczynił w tej mierze własnych ustaleń, ograniczając się do uznania bezzasadności zarzutów natury procesowej, zawartych w apelacji pozwanego.

Z tych względów, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c.